

АМБАСАДОР

МИЛОШ СТРУГАР

Независност је у снази државе

Колики је и какав маневарски простор данашње српске дипломатије и да ли је могуће применити рецепте из доба СФРЈ – полемика је која, нарочито у светлу актуелних конфликата у Европи и Блиском истоку, често пуни новинске ступце. Искуство амбасадора Милоша Стругара, човека који је више од две деценије провео у кругу где се, много јасније него из наше земље, виде нијансе спољне политике великих држава, пружа нам једну могућу визуру тог питања.

Вежа дипломатије и безбедности, проналажење „отшкринутих врата“ у преговорима од којих зависе интереси држава и добробит милиона њихових грађана, само су неке од тема које смо дотакли у разговору са амбасадором Стругаром, чија су предавања радо слушана на универзитетима и дипломатским школама широм света, али и у Школи националне одбране.

Нагомилано искуство из дипломатске каријере, која је почела давних седамдесетих година, Стругара обавезује на одмереност у изјавама и опрезност у саветима, али и поред тога, више него јасно, уочавамо његове профе-

сионалне и личне вертикале. Добре дипломате су, сматра он, као и војници посвећени истом циљу, само што је њихова борба и средства која у њој користе нешто суптилнија.

О. *Обични људи, лаици, склони су да дипломатију сматрају опскурном праксом. Тај позив, занат, вештина, без сумње је обележио Ваш живот. Како је Ви после неколико деценија доживљавалие?*

– Апсолутно сте управу када кажете да дипломатија изгледа као нешто опскурно. Она јесте и мора да остане дискретна. Неко је давно рекао да је дипломатија налик печуркама – најбоље успева у мраку. Данас, у новој комуни-

кационој ери, када се тежи што бржем доласку до информација и њиховом пласирању јавности, било да је реч о информисању или манипулацији, веома је тешко задржати ту потребну меру тајности.

Ако бих, на пример, морао у јавности да изнесем тактику и став који намеравам да заступам у неким преговорима, то би значило да од њега не могу да одступим. Међутим, тек у разговору са вашим партнером можете да осетите где су отшкринута врата на супротној страни и како ваш став може да се прилагоди да би се дошло до компромиса. Дипломатија је уметност постизања компромиса.

Недавно је постигнут споразум сталних чланова Савета безбедности и

Уколико бисте унајкраће желели да опишете међународну политику, онда би то био „баланс снага” и „сфере утицаја и интереса”. Да бисте били успешни у дипломатији морате на најбољи начин разумети другу страну. Не само њихове интересе, него и њихову културу, систем вредности – каже искусни дипломата, до сада највише позиционирани функционер Уједињених нација из наше земље.

Немачке с Ираном о нуклеарном програму ове земље. Реч је о споразуму о којем се преговарало 12 година. И једна и друга страна су изузетно оптимистичне и тај договор сматрају историјским. Они који, пак, нису имали прилику да учествују у преговорима су веома скептични. Њихове оцене иду до тога да ће тај споразум дестабилизovati ceo регион Блиског истока. Када читате текст заједничког саопштења, у зависности од знања и угла гледања, можете извући различите закључке. Али, чињеница је да нико осим страна у преговорима не зна који су све уступци морали бити учињени с обе стране како би се постигао договор. Уколико би се такви преговори водили јавно, то би омогућило мешање других земаља и јавности, па позитиван исход не би био могућ.

Осим *шајносџи*, *шџа* је још обележје *успешне дипломатије*?

– Дипломатија је успешна само уколико изнедри некакав споразум, а да би до споразума дошло, потребно је да стране које воде преговоре имају таква интереса. Догађа се да под притиском једна страна уђе у преговоре, али без искрене жеље да се постигне договор јер проблем намерава да реши на неки други начин.

Да бисте били успешни у дипломатији морате на најбољи могући начин разумети другу страну. Не само њихове интересе, него и њихову културу, систем вредности... Највећа грешка дипломате, преговарача, посредника, јесте уколико ставове свог партнера тумачи по сопственом систему вредности и својим културним особеностима.

Уколико бисте унајкраће желели да опишете међународне односе, онда би то био „баланс снага” и „сфере утицаја и интереса”. Приликом разматрања било које регионалне или глобалне ситуације морате доћи до одговора на

питања: „ко је политички јачи?”, „ко је војно јачи?”, „ко је економски јачи?”, „ко је правно и морално јачи”, а с друге стране, да процените какви и чији су интереси и утицаји у датој ситуацији.

Ако каже*те* да је *ујилив* јавности у *дипломатији* *шџеџан*, како је, према Вашем мишљењу, случај „Викиликс” утицао на схваћање и доживљај међународних односа међу дипломатама, али и људима с друге стране зашворених вратица?

– Објављивање тих докумената нанело је штету интересима америчке спољне политике. Имао сам прилику да прочитам тридесетак депеша које су америчке дипломате писале после састанака са мном. Ти извештаји су писани на високом професионалном нивоу. И ту је управо највећа штета. Није важно што је обелодањен садржај неког разговора, већ то што је сада свима јасно како америчка дипломатија ради.

Неко је давно рекао да је *дипломатија* *налик печуркама* – најбоље успева у мраку

Претпостављам да су после свега они морали да мењају методологију рада, али да се суштина циљева којима теже није променила.

Ви *сте*, без сумње, *изданак* *стиаре*, неки би рекли *непревазиђене*, *дипломатске* *школе* СФРЈ. Ваша *каријера* у *Савезном министарству* *спољних* *послова* *водила* Вас је *ујушем* којим, *нажалост* или *на срећу*, Ваше *млађе* колеге *неће* *имати* *прилику* да *прођу*.

– Ми који смо у време СФРЈ били младе дипломате школовани смо и усмеравани тако да свако од нас тачно зна шта му је задатак. А то је било да

представљамо земљу у најбољем светлу, да штитимо безбедност земље на најбољи могући начин у домену наших активности, да отварамо економске мо-

Највећа грешка дипломате, преговарача, посредника, јесте уколико ставове свог партнера тумачи по сопственом систему вредности и својим културним особеностима

гућности за развој наше привреде и да штитимо наше грађане у државама где смо акредитовани. То су четири основна постулата сваке спољнополитичке службе. Када имате дипломате који јасно знају која је њихова функција и који им је циљ, одрадили сте пола посла.

Међународни утицај некадашње СФРЈ био је несразмерно велики, а позиција коју је земља имала на међународној сцени је у великој мери била плод рада људи који су је представљали изван граница. Прекознајете ли у данашњој спољној политици Србије покушаје да се „клонира” *дипломатска* *пракса* из *тог* *времена*?

– Упоредити спољну политику Југославије и наше земље данас је незасадно јер су се за 25 година међународне околности драматично промениле. Данас је, мислим, теже дипломатски деловати. Током „хладног рата” имали сте неке трајне параметре у међународним односима, и могли сте да се поставите у односу на то. Данас је потребно много вештине да се у постојећим међународним околностима, у којима се свет суштински мења, спроводи успешна, дугорочна спољна политика.

Концепт светског поретка је несумњиво у кризи и у току је процес промене. Досадашњи поредак био је заснован, пре свега, на суверенитету

држава и балансу снага. Из разних разлога национални суверенитет је све слабији у појединим регионима. Економска глобализација, чији су челници мултинационалне компаније, банке и фондови, не признаје принцип националног суверенитета и граница. Погледајте Европску унију. Да би она расла и развијала се, све чланице морале су да се одрекну дела свог националног суверенитета, а Унија још нема атрибуте државе. На Блиском истоку воде се етнички и секташки ратови и све националне државе су у великој кризи. Питање је да ли ће опстати постојеће државе и националне границе... Истовремено, у другим деловима света, на пример у Азији и Латинској Америци, јачају снаге које се залажу за апсолутно поштовање и заштити националног суверенитета. У току је

Упоредивати спољну политику Југославије и наше земље данас је незахвално јер су се за 25 година међународне околности драматично промениле. Данас је потребно много вештине да се у постојећим међународним околностима, у којима се свет суштински мења, спроводи успешна, дугорочна спољна политика.

промена и у глобалном односу снага која је најочљивија на економском и финансијском плану, али и на плану моралних и културолошких вредности. Сведоци смо убрзавања трке у наоружању у којој све више доминирају неки нови учесници, тако да ће убрзо доћи до промена и у војном односу снага.

○ **Позиција наше земље у светској актуелних догађаја у свету, није једноставна. С једне стране стоји јасна посвећеност припадњању Европској унији, а с друге традиционалне културне, али и економске везе с Русијом. Рекло би се да руководство покушава да балансира, али да постоје прилике да се наша земља приклони једној од страна. Мислите ли да је неутралност, еквилибраца у односу на по-**

Милош Стјургар са Бан Ки Муном, генералним секретаром УН

ве међународне политике будућности српске дипломатије?

– Читам нека погрешна тумачења да је спољна политика Југославије била неутрална у односу на сва блока. То није тачно. Она није била неутрална, него је била независна, односно несврстана. Југославија није била с блоковима, али је имала свој, трећи пут. Мислим да је то добар рецепт и за данашњу ситуацију. Потребно је да дефинишемо дугорочну стратегију и циљеве наше земље и да се на основу тога опредељујемо. Не смемо се руководити тиме ко нам се свиђа, а ко не, већ само нашим националним интересима. Не смемо да

Читам нека погрешна тумачења да је спољна политика Југославије била неутрална у односу на сва блока. То није тачно. Она није била неутрална, него је била независна, односно несврстана. Југославија није била с блоковима, али је имала свој, трећи пут. Мислим да је то добар рецепт и за данашњу ситуацију. Потребно је да дефинишемо дугорочну стратегију и циљеве наше земље и да се на основу тога опредељујемо.

се руководимо ни тренутним положајем наше земље и тренутном ситуацијом у свету. Треба нам капацитет да овде у Србији анализирамо у ком правцу иде свет, како се мења светски поредак, где ће сутра бити центри моћи и полови међународне политике. Не смемо гледати себе изоловано од светских догађања. Врло често имам утисак да се овде, када се говори о спољној политици, у ствари води унутрашња политика. Важно је да постоји јасна, стратешка анализа догађаја, нових трендова и дубинских промена у свету.

○ **Можемо ли се, на извесан начин, угледаати на позицију Финске? То је земља која успешно балансира између Русије, као највећег суседа, и Европске уније, чија је чланица.**

– Финска је специфична земља. Њихова граница с Русијом је дуга хиљадама километара. Са Шведском такође. Они су чланови Уније, али нису у НАТО-у. Тамо постоје политичари који заговарају чланство у Североатлантском савезу, али је јавно мњење и даље већински против тога. Финска је земља која не доноси одлуке на пречац и не узима ништа здраво за готово. Они пажљиво разматрају сваки корак. Такву позицију Финска себи може да дозволи јер је економски и војно веома снажна и стабилна. Да бисте могли да приуштите независну политику, морате бити јаки.

Има основа ст̄авовима да су Уједињене нације управо на пророчору бивше Југославије почеле да губе кредибилитет и да су пресџале да буду место где се чува мир и решавају међународни проблеми. Чини се да Савет безбедности често послужи као сценографија за размену опшних осуда великих држава о неким темама, а да после неке од њих, страм соствених интереса, одлуке спроводе самостално. У којој мери су Уједињене нације место где Србија може бранити своје интересе?

– Уједињене нације имају својих мана. Њихову политику одређују земље чланице, не генерални секретар, нити службеници који тамо раде. Уједињене нације су снажне онолико колико земље чланице желе да оне то буду. Пет сталних чланица Савета безбедности имају

Најбоља гаранција безбедности постиже се поверењем локалног становништва и репутацијом непристрасности. У Руанди то поверење није постојало и то је основни разлог многих инцидента, укључујући и онај који се мени догодио. Био сам киднапован, с намером да будем ликвидиран, али сам успео сам да побегнем.

посебну улогу, посебна права, пре свега право вета, али и посебне одговорности. Међутим, највећа снага Уједињених нација је универзалност, принцип да су све државе једнаке, без обзира на војну и економску моћ и легитимитет, односно морално право да понуди решења за светске проблеме. Повеља Уједињених нација је највиши међународно правни документ и има приоритет над свим другим међународним актима. Она садржи важне принципе као што су забрана употребе или претње силом против територијалног интегритета и политичке независности држава, немешање у унутрашње ствари... За земље као што је Србија то је место где

се може тражити заштита права и интереса. Када анализирам кризу на нашим подручјима деведесетих, можемо закључити да је међународна политичка позиција наше земље била слаба, али да је у већини случајева међународно право било на нашој страни. Тако је можда и данас.

Ваша каријера је највећим делом везана за Уједињене нације. Међу њим Ви сте тамо проживели и неке веома емотивне моменсте, нарочито септембра 1992. године када је наша земља искључена из чланства. Последњи сте наш дипломата који је напустио салу Генералне скупштине.

– Био је то тежак моменат за нашу земљу. У то време већ смо били под санкцијама. Одређени круг земаља покренуо је кампању да се Југославија суспендује из чланства. Њихови аргументи садржани су у питању да ли смо ми тада могли да представљамо Југославију као чланицу Уједињених нација. Наравно да је та одлука била плод политичких интереса и лобирања, али је важно за нас да смо после свих тих година признати за земљу сукцесора, земљу оснивача Уједињених нација. Одлука о нашој суспензији показала се као правно неутемељена.

После суспензије наше земље из светске организације, Ви се наставили ангажман као њен службеник. Ваша биографија обилује дужностима по мировним мисијама широм света. Да ли је то био Ваш избор или случајност?

– Премда сам имао понуде да останем и радим у Секретаријату у Њујорку, то ме није интересовало. Желео сам да радим у мировним операцијама и то на терену. У том моменту нисам дубље размишљао шта ме то вуче на ту страну. С ове дистанце, мислим да је разлог управо било оно што се догађало у мојој земљи – ратови, неуспешне мировне операције, хуманитарна катастрофа... Мислим да је све што сам у разним деловима света радио било управо мотивисано потребом да се допринесе миру, спасавању цивила, поштовању Повеље Уједињених нација.

Тешко би се могло рећи да је Ваш посао увек био пријатан и лак. Најпротив. Шта је професионално било најтеже у Вашој каријери?

– Мисија у Руанди 1994. и 1995. године. Тамо се догодио геноцид. За мање од четири месеца убијено је 800.000 људи. Владало је неповерење и анимозитет према Уједињеним нацијама. Локално становништво је, према мом мишљењу оправдано, веровало да су Уједињене нације могле и морале више да ураде да спрече геноцид. То је професионално било најтеже искуство.

А лично?

– Ангажман у мировним операцијама има своје ризике. Уједињене нације имају свој систем безбедности. Али, наша најзначајнија заштита била је застава светске организације и наш углед. Најбоља гаранција безбедности постиже се поверењем локалног становништва и репутацијом непристрасности. У Руанди то поверење није по-

Milos Strugar, a member of the Yugoslavian delegation, sits alone after Prime Minister Milan Panic left the United Nations General Assembly Hall Tuesday evening.

Panic walked after a speech in which he asked for support. The General Assembly then voted 127-6 to oust Yugoslavia.

Асошијеџед Прес:

„Милош Стругар, члан Југословенске делегације, седи сам пошто је премијер Милан Панић напустио салу Генералне скупштине у уторак увече. Панић је отишао пошто је у свом говору тражио подршку. Генерална скупштина гласала је 127-6 да се Југославија избаци.“

стојало и то је основни разлог многих инцидената, укључујући и онај који се мени догодио. Био сам киднапован, с намером да будем ликвидиран, али сам успео сам да побегнем. Било је, наравно, још много врло опасних ситуација – једном приликом држали су ми репетиран пиштољ у устима. У Таџикистану, на пример, експлодирала је бомба на 50 метара од мене, у Либану су бомбе падале унаоколо за време рата 2006. године.

О И после свега Ви сте задовољним својом каријером. Шта издвајате као највеће постигнуће?

– Највећим професионалним успехом сматрам споразум о националном

Што се професионалности тиче, наши официри и војници апсолутно одскачу. Не говорим то зато што долазим из Србије, него што је то објективна слика коју су делили сви војни команданти УНИФИЛ-а.

помирењу у Таџикистану. Ти преговори су се водили дуго посредством Уједињених нација. Интензивно смо преговарали неколико година. Тамо је беснео грађански рат између провладиних снага и исламске опозиције у коме је погинуло око 150.000 људи. Споразум који смо постигли донео је мир, национално помирење и дан-данас је окосница устава те земље.

Међутим, издвојио бих један догађај који је у 20 година бављења тим послом на мене оставио најснажнији утисак. Био је то сусрет са Нелсоном Манделом 1993. године. На власти су и даље били белци, али су неке промене почеле да се дешавају. Наиме, Мандела је требало да одржи предизборни скуп у једној од девет република где сам као шеф мисије Уједињених нација био распоређен. Иначе, та република била је позната као упориште белих десничарских партија. Постојала је велика брига како ће, с безбедносне тачке гледишта, протећи тај скуп. Дошао сам на састанак са Манделом како бисмо разговарали о томе како могу да помогнем. Он ме је питао одакле сам. Када

Сјругар са италијанским генералом Клаудиом Грацијаном у Бејруту

сам рекао да долазим из Југославије, Мандела ме је загледао и упитао: „Шта се десило с том дивном земљом...?“ И ми смо провели читав састанак разговарајући о Југославији.

О У Либану сте служили као заменик шефа мисије где сте имали прилику да се срећнете са припадницима Војске Србије. Како из прве руке оцењујете њихов рад?

– Што се професионалности тиче, наши официри и војници апсолутно одскачу. Не говорим то зато што долазим

Мења се свет, мења се и природа сукоба, мењају се актери у њима. Мировне операције томе морају да се прилагоде како не би изгубиле на ефикасности и утицају.

из Србије, него што је то објективна слика коју су делили сви војни команданти УНИФИЛ-а. Највећи изазов у мировним мисијама је како интегрисати различите јединице из више држава да раде заједно, да функционишу ефикасно као целина. Квалитет наших официра је управо способност да се прилагоде новом окружењу, прихвате и спроведу процедуре. Као заменик шефа мисије у Либану у разним кризним

ситуацијама ја бих звао наше официре и тражио од њих професионално мишљење и предлоге. Наша држава и Војска треба да буду поносни како њени припадници у мировним операцијама представљају земљу.

О На једном од Ваших предавања поменули сте процес редефинисања концепција мировних операција Уједињених нација.

– Мења се свет, мења се и природа сукоба, мењају се актери у њима. Мировне операције томе морају да се прилагоде како не би изгубиле на ефикасности и утицају. Нов феномен јесте да се мировне снаге данас често распоређују у зоне где нема споразума о прекиду ватре. Друго, сада у многим конфликтима немате јасно дефинисане стране у сукобу. Следећи феномен је што мировне снаге оперишу на просторима где не постоји функционална држава, где нема владе, војске, где се оспорава легитимитет власти. Четврти изазов су асиметричне претње које доносе огроман број жртава.

Већ сада Уједињене нације су почеле да користе технологију која раније није употребљавана, на пример беспилотне летелице у Конгу или „апачи“ хеликоптере у Малију. Раније је обавештајни рад био табу тема за мировне операције, а сада на терену постоје центри за обавештајни рад, у Малију на пример. Специјална бригада у Конгу

добила је мандат да фактички намеће мир, да се бори против одређених милиција. Све ове новине нису део концепта мировних операција какав познајемо и постоји низ отворених правних, политичких и оперативних питања. Због тога је генерални секретар формирао панел да размотри све аспекте мировних операција Уједињених нација. Последњи пут је то урађено 2000. године, на чувеном „Брахимијевом панелу“, чије су препоруке и предлози спроведени у пракси. Основни принципи мировних операција су да се снаге ангажују само уз пристанак свих страна у сукобу, затим принцип непристрасности (који не треба мешати с неутралношћу) и најзад принцип употребе силе само у самоодбрани или одбрани

шу земљу првенствено због наше муслиманске заједнице, која је концентрисана у Санџаку и Прешевској долини. С безбедносне тачке гледишта, главна претња долази од ширења екстремистичких идеја у тим срединама, што може негативно утицати на безбедносну ситуацију у земљи и повећати опасност од терористичких напада. Држављани Србије и других земаља из окружења обучавају се и стичу ратно искуство у кризним жариштима на Блиском истоку, борећи се за такозвану Исламску државу и Ал Каиду у Сирији и Ираку. Они касније могу бити употребљени против Србије и других земаља региона. Такозвана Исламска држава и друге екстремистичке исламске организације у више наврата истицале

су да сматрају да територија Србије треба да буде део Калифата.

Дужност свих који су отишли на ратиште је, између осталог, да шире идеологију и утицај екстремних исламских организација на нашој територији. То раде преко личних контаката са пријатељима

Због тога је од изузетног значаја да се предузму одлучне мере да се прекину међународне терористичке везе и финансирање у нашој земљи и да се терористима спречи улазак и излазак из земље. Потребно је, такође, контролисати и њихово кретање у самој земљи. Истовремено, држава, у сарадњи са верским и утицајним јавним личностима, треба да усвоји и спроведе оп-

Војска је једна од најважнијих националних институција и стуб стабилности и безбедности. Снажна и способна војска јача политичку позицију и дипломатски утицај земље.

сежан план акције на сузбијању и превенцији, не само тероризма, већ и радикализма и екстремизма међу младима и члановима непривилегованих заједница.

◉ *Веома често у својим настављенима исцлавајте наклоности према Војсци. Поред бројних универзитетских и дипломатских академија широм света Ви се радо одазивајте на позив да budete предавач на нашим високим војним школама. Ошкудта симпатија?*

– У мојој породици је веома снажна војна традиција. Отац ми је био војно лице и носилац је Ордена народног хероја „за херојске подвиге у одбрани земље“. Одрастао сам и школовао се на војној пензији. Последњих 20 и више година радећи у Уједињеним нацијама сарађујем с војском, тако да се никада, у ствари, нисам одвојио од ње. Међутим, разлог моје наклоности и поштовања према војсци наше земље је кућно васпитање, образовање и систем вредности који ми је усађен. Војска је једна од најважнијих националних институција и стуб стабилности и безбедности. Снажна и способна војска јача политичку позицију и дипломатски утицај земље. Иако нисмо у униформи, ми дипломате као и војници смо на истом задатку – да чувамо националну безбедност. И то никада не смемо заборавити. ■

Александар ПЕТРОВИЋ

Сусрећ са Нелсоном Манделом

мандата. Неке велике силе, нарочито САД, сматрају да треба размотрити да ли су ти принципи одговарајући за околности мировних операција данас. Постоје и супротстављена мишљења.

◉ *Како оцењујете утицај актуелних криза на безбедности Републике Србије?*

– Актуелне кризе на Блиском истоку и у Украјини без сумње утичу и на Србију. Заварава се свако ко мисли да ти сукоби неће имати утицаја на нашу националну безбедност, економски развој, енергетску сигурност! Не смемо бити пасивни. Догађаји на Блиском истоку и шире гледано у арапском свету могу имати велике последице за Балкан и посебно за Србију, њену безбедност, економске интересе и политичку стабилност. Та питања су од значаја за на-

Актуелне кризе на Блиском истоку и у Украјини без сумње утичу и на Србију. Заварава се свако ко мисли да ти сукоби неће имати утицаја на нашу националну безбедност, економски развој, енергетску сигурност! Не смемо бити пасивни.

или члановима породице, али и преко модерних средстава комуникације. Такозвана Исламска држава прихватила је и овлада модерним средствима комуникације које веома ефикасно користе за слање својих порука, за регрутовање нових следбеника и бораца у многим земљама, укључујући и Србију.